

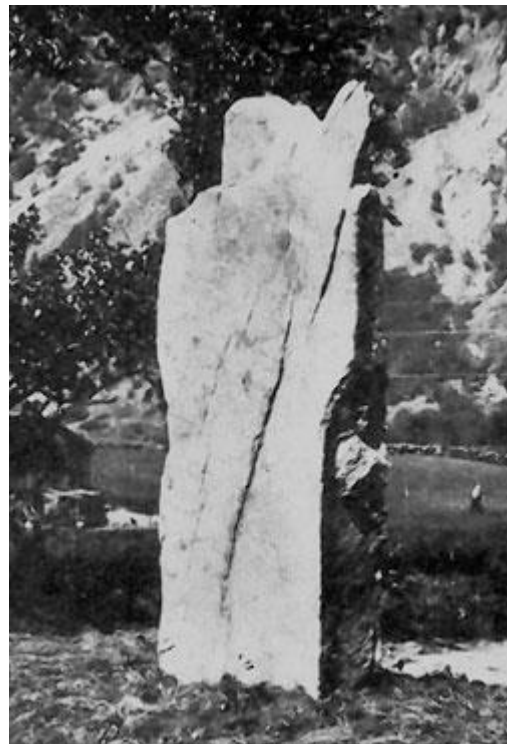
Franesteinen i Frafjord

av Reidar Frafjord

Da arkeologen A. W. Brøgger undersøkte en gravhaug fra folkevandringstiden i 1909, fortalte mannen på garden at det var "Garvoren" som bodde i haugen, og at denne pleide å få slakt hver gang noen døde på garden. På et spørsmål om det var lenge siden, svarte mannen: "Å, vi slaktet nå en kvie til ham da min far døde." Det er Emil Birkeli som skriver dette i sin bok: "Fedrekult i Norge."

I Frafjord har minnet om gardvorden og hans navn blitt bevart. I gammelnorsk betyr gardvord en person som holder vakt i eller over en gard. Hver gard i Frafjord hadde sin gardvord: På garden Frafjord het han Frane, på Molaug Kolbein, på Kommedal Krane, på Haaland Herremann, og på Braadland het han Stigand. I Frafjord forteller tradisjonene at gardvokteren var selve bumannen som hadde ryddet og bygget garden. Da ovennevnte Emil Birkeli samlet inn materiale til sin doktoravhandling om fedrekult i Norge for 80 – 90 år siden, kunne gardbruker Børre Frafjord meddele at det på Frafjord-garden hadde vært gamle gravhauger med høye steiner. Den ene av disse het Frane, og Børres far kunne huske at det ble båret øl og mat (gryngrøt) til steinen i julen. Da den i 1850-årene ble tatt ned og brukt som en liten bro over en bekk, skal en gammel mann, ifølge skolestyrer Peter Molaug, ha utbasunert: "De sko akta dokker for slike steinar !"

Franesteinen stod opprinnelig noen hundre meter sørøst for det gamle tunet i Frafjord. Når den ble reist, vet vi ikke eksakt, men liknende steiner her i landet har vi fra ca. 200 til ca. 1050 e.Kr. I 1933 tok Rogaland Naturfredningsforening opp spørsmålet om å gjenreise Franesteinen. Dette ble gjort i 1934, og det var Kristian Haaland som utførte dette arbeidet. I juni samme året hadde man så en sammenkomst ved steinen, og nevnte Peder Molaug holdt et foredrag om "Primitiv gudetro." Steinen står i dag fortsatt på Torgurhaugen, litt nord for hytta til Godfred og Reidar Frafjord. I toppen er det slått av et stykke,

slik at formen ikke er helt den samme som den var. Opprinnelig stod steinen like ved den nå nedrevne "Kommeløa", 80 – 90 meter nordøst for den nåværende plasseringen.

Hva navnet Frane står for, er ikke så helt sikkert. Det kan imidlertid ikke være i tvil om at det er denne gardvoren som har gitt navn til fjorden. I den urolige viking-tiden fikk språket vårt en annen struktur enn det hadde i folkevandringstiden, det ble "rasjonalisert". Gamle endinger og tungvinte stavinger ble suverent kuttet ut. Dette har trolig også hendt med det som ble navnet Frafjord. Her synes det som om en midtstavelse har falt ut, og derfor har man fått to-stavelsesord i uttalen av *Frane sin fjord*.